

1. ULUSLARARASI ÇOCUK KORUMA KONGRESİ SONUÇ BİLDİRGESİ

Sağlıklı bir toplumun ana kaynağı olan çocukların korunmasına ilişkin konuları, farklı uzmanlık alanlarından katılımcılarla tartışarak bu alanda bütüncül ve işlerlikli bir model oluşturmak üzere düzenlenen 1. Uluslararası Çocuk Koruma Kongresi çıktılarının toplumda ve bilim evreninde bir farkındalık ve duyarlılık oluşturması amaçlanmaktadır. Bu sonuç bildirgesi, kongrede bu bağlamda tartışılan uluslararası ve ulusal boyutta çocuk koruma sistemleri, ülkemizde ve dünyada bu alanda yaşanan sorunlar, çocuk haklarının işlerliği, çocukların sağlıklı gelişimini sağlamak ve onları örselenmeden korumak için yapılan ve yapılması gereken önleme, savunu, sağaltım ve izlem çalışmaları, eğitim, araştırma ve uygulamaların eşgüdümü konularını içermektedir.

Çocuğu ve ergeni çevreleyen risk etmenleri ve ülkemizdeki durum

-Küreselleşme sürecinde aile içi, akranlar arası ve toplumsal şiddetin artması, yabancılaşma ve yalnızlaşmanın ortaya çıkması, çocukların bedensel ve ruhsal olarak hazır olmadıkları zaman yaşanan cinsel ilişkiler, özkıyım, madde ve internet bağımlılığının artması, çocuk ve ergenlerin gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu bağlamda çocuklarla ilgili olarak istismar/ihmal, erken yaşta evlilikler, çocuk ve suç, çocuk işçiliği, medya içeriği, eğitim düzenlemeleri, toplumsal/politik çatışmalar, göç, çevre sorunları, sağlık ve sosyal politikalar etik değerlendirme gerektiren konular olarak ele alınmalıdır.

-Çocuk sağlığı düzeyinin en önemli göstergelerinden biri olan **bebek ve çocuk ölümleri** genel olarak dünyanın sosyoekonomik açıdan gelişmiş ülkelerinde düşükken, yoksul ve gelir dağılımının adaletsiz olduğu, savaş ve göçlerin yaşandığı ülkelerde daha yüksektir. Ülkemizde yıllar içinde özellikle önlenebilir çocuk ölümlerinde bir düşüş görülmekle birlikte gelişmiş ülkelerin oranlarına göre henüz istenilen düzeyde değildir. Son yıllarda ülkemizdeki çocukluk çağı ölümlerine bakıldığında cinayet ve özkıyım olgularının giderek arttığı, özellikle güneydoğu Anadolu bölgesindeki genç kızların özkıyımlarının töre baskısı ile ilişkisi; aile içi şiddet, istismar, ataerkil namus kavramının objesi olma sonucu ortaya çıkan ruhsal travmaların bu ölümlerde etken olduğu vurgulanmıştır.

-**Olumsuz çocukluk çağı deneyimleri** ile erişkinlikteki sağlık sorunları arasında doğrusal ilişki bulunmaktadır. Uluslar arası çocuk istismarı ve ihmalini önleme derneği tarafından oluşturulan çocuk istismarını tarama aracı ile 7540 çocuk üzerinde yapılan çalışmaya göre ülkemizde olumsuz çocukluk çağı deneyimleri sıklığının % 42-70 arasında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar ülkemizde bu konunun çok önemli bir halk sağlığı sorunu olduğunu ve erişkinlik döneminde bir sağlık riski taşıdığını göstermektedir.

-**Çocukların ticari cinsel sömürüsü** ülkemizde ve dünyada öne çıkan çocuk istismarı alt başlıklarından biridir. Erken yaşta yapılan evlilikler ve "**çocuk gelinler**" sorununun da ticari cinsel sömürü kapsamında ele alınması ve bu durumun çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden olumsuz etkilediği bilinmelidir. Bu birliktelikler kız çocuklarının sağlık, eğitim, çalışma haklarını elinden almakta, toplumsal etkinliklerden uzaklaşma, özgüven eksikliği ve akranlardan kopmaya yol açmaktadır. Bu konular; kapsamı, mağduriyeti ortaya çıkaran riskler, konuya ilişkin toplumsal bakış açısı, kuşak aşkın etkileri ve önlemler açısından dikkate alınmalıdır.

-Suç ve çocuk açısından bakıldığında erken çocukluk dönemi yaşantılarının olumsuzluğunun, aile içi sorunların ve şiddetin, suça yönelmenin kuşaklararası aktarımın, olumsuz okul ikliminin etken olduğu üzerinde durulmuştur. Ülkemizde 21 ilde yapılan bir çalışmada çocukların karıştığı suçların içinde en sık olanın akranlar arasında aletle yaralama ve hırsızlık suçları olduğu, bunların daha ağır suçlara geçiş yolu olduğu, yargılama ve infaz sisteminin bu durumu pekiştirdiği ve madde kötüye kullanımının çocukların suça yönelmesinde önemli bir etken olduğu sonucuna varılmıştır.

-Suça sürüklenen çocukların yargılanmasında çocukların kişilik özelliklerini, aile yapılarını ve sosyal çevrelerini yeterince dikkate almayan bir sistem bulunduğu görülmektedir. Çocuk Koruma Kanunu, suça sürüklenen çocuklar için klasik ceza sistemi yerine etkin bir yargılama dışı sistem kuramamıştır. Mevcut koruma tedbirleri ise yeterli kurum ve uzman personel bulunmadığı için hedeflenen sonuca ulaşmamaktadır. Bu da çocuğun yeniden suça sürüklenmesine yol açmaktadır.

-Çocukların cinsel istismarı ile ilgili 6545 Sayılı Kanunla yapılan değişiklikle; çocukların sağlıklı cinsel gelişiminin önündeki engelleri kaldırmak ve toplumda infial uyandıran bu suçların sadece ağır cezalar yoluyla çözümlenmesi amaçlanmış, uygulama sorunlarını çözmek için ağırlaştırıcı neden olan beden ve ruh sağlığının bozulması kavramı kaldırılmıştır. Yasal değişiklik, cezaları artırma ve kapsamı genişletme anlamında olumlu olsa da; çocukların bu süreçte korunmasını, psikolojik ve sosyal destek ihtiyacını göz ardı etmesi, akranlar arası ilişkiler konusunu istismar kapsamında sayması nedeniyle çocukları koruma açısından yetersiz kalmıştır.

-Çocuk odaklı habercilik kapsamında konuya bakıldığında ülkemizde ana akım medya mağdur ve suça sürüklenen çocukları kurban ya da toplumu tehdit eden özneler olarak damgalamakta ve sansasyonel anlatılarla haberleştirmektedir. Medyada çocuk hakları ihlallerinin temel nedenleri Türkiye’de bu alanın ekonomi ve siyaset alanından bağımsızlaş(a)maması, mevcut medya pratiğinin sorgulanmaksızın sürmesi ve kültürel çocuk algısının sorunlu olmasıdır.

Etkin Bir çocuk Koruma Sistemi İçin Öneriler

- Çocuğa yönelik hiçbir şiddet hoş görülemez. Çocuklara yönelik şiddetin önlenmesi toplumun her bireyinin sorumluluğudur. Devletin de hem yasal düzenlemeler hem de sağlık, sosyal hizmet ve eğitim gibi alanlardaki kurum ve kuruluşlarıyla sorunu sahiplenmesi ve hizmetlerin nitelikli olarak sunulmasını ve kurumlar arası koordinasyonu sağlaması gerekir. Çocukları istismardan korumak için etkin bir sistem farklı meslekleri, disiplinleri ve kurumları içermelidir ve çocukların yüksek yararı doğrultusunda işletilmelidir. Bu sistem çocukların istismardan korunması için aileleri de kapsayan önleyici-tedavi ve rehabilite edici-destekleyici hizmetleri içermelidir. Bu hizmetlerin kapsamında yalnızca istismara uğrayan çocuk ve ailesiyle değil, istismar eden kişilerle de çalışmalar yapılmalıdır. Koruyucu önleyici hizmetlere yeterli bütçenin ayrılması politik olarak erken dönemde sonuçlarının daha az göze görünür olması nedeniyle ihmal edilmektedir. Oysa ki gerçekte maliyet etkin olan bir yaklaşımdır ve tercih edilmesi çocuğun yüksek yararınadır.
- Çocuklara yönelik koruyucu ve rehabilite edici programlarda çalışan ve yönetici konumunda bulunan profesyoneller, çocuğa ve aileye yönelik uygun müdahalelerin belirlenmesi ve etkinliğinin değerlendirilmesi için kanıta dayalı yöntemler kullanmalıdırlar. Bu yöntemlerden biri olan ve gelişmiş ülkelerde kullanılmakta olan “Çocuk koruma analiz çerçevesi” yöntemi, çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarının, ebeveynin bu ihtiyaçları karşılayabilme kapasitesinin, aile ve çevresel bağlamda değerlendirilmesi sırasında elde edilen bilgilerin analizini içerir ve

çocuğun yararı ilkesini gözetir. Bu tür yöntemler kaynakların etkin kullanımını da sağlayacaktır.

- Çağdaş toplum içinde; ailenin ve aile içindeki bireylerin, bir değerler sistemi üzerinde birleşerek, kendi oluşum sürecine ve içinde bulunduğu kültüre yabancılaşmaksızın, çocuk ve gençlerin gelişimsel düzeyleri doğrultusunda sorumluluklar üstlendiği bir aile yapılanması olmalıdır. Bu yapılanma içerisinde sanal gerçekliğin yerine gerçek yaşantıyı koyarak, çatışma ve savaşları körüklemeye yerine barış sürecine sahip çıkmaları, çağımızda çocuk ve ergenleri çevreleyen risk etmenlerine karşı olan onları koruyacak önemli adımlar olarak vurgulanmalı ve dikkate alınmalıdır.
- Gebelik döneminden başlayarak yaşamın ilk 5 yılında gelişimin her alanda desteklenmesini sağlamak, Bebek Ruh Sağlığını yaygınlaştırmak, Aile Temelli Yaklaşım odaklanarak aileleri çocuklarına bakabilmeleri için desteklemek, çocukların ailelerinden ayrılmasını önlemek önemlidir. Bunların olası olmadığı durumlarda koruyucu aile, evlat edinme gibi alternatif hizmet modellerinin uygulanması önerilmelidir.
- Hak temelli ve disiplinler arası yaklaşım benimsenerek, koruma altındaki çocuklarla ilgili güvenilir veri tabanları oluşturulmalıdır. Çocuk bakım hizmetlerinin niteliğini ve kalitesini arttırmak için öz değerlendirme sistemi çerçevesinde değerlendirme sürecinde hizmetten yararlanan çocuklar ve aileleri ile hizmet sunumunu gerçekleştiren çalışanların bu sürece katılmaları çok önemlidir.
- Gelişmiş ülkelerde kullanılmakta olan ve belli bir zaman içinde ölen bebeklerin multidisipliner olarak değerlendirilmesi sonucu önlenebilir bebek ölüm nedenleri konusunda çalışmalar yürütmek üzere kurulan “bebek ölüm izlem ekipleri”nin ülkemizde de oluşturulması ve verilerin çocuk koruma penceresinden değerlendirilerek koruyucu ve önleyici çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmelidir.
- Çocuk ihmal ve istismarı açısından risk etkenlerinin ve riskli olguların belirlenmesi, değerlendirilmesi ve hukuki süreç dahil tüm süreçlerin çocuk yararına yönetilmesi için üniversitelerde kurulan çocuk koruma merkezlerinin sayısı ve kapasitesinin artırılması ve cinsel istismara uğrayan çocukların ilk değerlendirmelerini yapmak üzere oluşturulan çocuk izlem merkezlerinin çocuk koruma sistemi içinde, çocuk yararına daha verimli ve etkin olarak çalışması için çocuk koruma merkezleri ile, çocuk izlem merkezlerinin işbirliğinin geliştirilmesi önemlidir.
- Çocuklara yönelik her türlü hizmeti kapsamı gereken çocuk koruma sisteminin önemli parçalarından biri de etkin bir çocuk koruma yasasıdır. Bunun için yasa yapıcılar, alan uygulayıcıları bir araya gelerek çocuğun yüksek yararı ve korunmasını esas alacak biçimde yasal değişiklikleri gözden geçirmelidir.
- Çocuklar üzerinde bedensel sosyal ve ruhsal sorunlara yol açtığı bilinen erken evliliklerin önlenmesi için gerekli çalışmaların yapılmasının yanı sıra evlenmiş olanların ve doğacak bebeklerin korunması ve gerekli tedavileri alabilmeleri sağlanmalıdır.

I.Uluslararası Çocuk Koruma Kongresi Düzenleme Kurulu